

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
MINISTRIA E ARSIMIT
SPORTIT DHE RINISË

INSTITUTI I ZHVILLIMIT TË ARSIMIT

PROGRAMI I ZHVILLIMIT PROFESIONAL PËR MARRJEN E SHKALLËVE TË KUALIFIKIMIT TË MËSUESVE TË LËNDËS QYTETARI 2019

1. HYRJE

Programi i zhvillimit profesional për marrjen e shkallëve të kualifikimit të mësuesve të lëndës qytetari është hartuar nga grupi i punës, i ngritur nga Instituti i Zhvillimit të Arsimit (IZHA), për t'u ardhur në ndihmë të gjitha Drejtorive Arsimore Rajonale dhe Zyrave të Arsimit të rretheve, si dhe të gjithë mësuesve të kësaj lënde për t'u përgatitur për testimin për marrjen e shkallëve të kualifikimit.

Programi është zhvilluar duke iu përgjigjur kërkesave që MASR-ja ka vendosur për mësuesit që kualifikohen. Fushat kryesore në të cilat testohen njohuritë dhe aftësitë e mësuesve janë:

- dokumente zyrtare¹, të cilat kanë të bëjnë me veprimtarinë mësimore – edukative të mësuesve;
- programi i lëndës;
- aspekte të pedagogjisë dhe të metodologjisë në mësimdhënies;
- aspekte të etikës dhe të komunikimit;
- aspekte të drejtshkrimit të gjuhës shqipe;
- përmbajtja e lëndës qytetari.

2. QËLLIMI I PROGRAMIT

¹ Është fjala për të gjitha dokumentet ligjore, urdhëresat dhe udhëzimet e MASR-së që zbatohen në shkollë duke u përqendruar në ato të viteve të fundit.

Programi i zhvillimit profesional të lëndës qytetari është hartuar për efekt marrjes së shkallëve të kualifikimit të mësuesve dhe për të mbështetur dhe për të nxitur zhvillimin profesional të tyre. Programi ka si qëllim:

- *Së pari*, si një program orientues, t'u vijë në ndihmë Drejtorive Arsimore Rajonale dhe Zyrave të Arsimit të rretheve, si dhe të gjithë mësuesve të lëndës së qytetarisë të arsimit parauniversitar *për të realizuar veprimtaritë kualifikuese dhe trajnuese në bazë rrethi*. Në këtë aspekt programi mund të plotësohet nga DAR/ZA-të përkatëse, sipas kushteve dhe mundësive konkrete.
- *Së dyti*, si një program i detyruar, t'i vijë në ndihmë mësuesit që synon të marrë pjesë në testimin kombëtar për marrjen e shkallës së kualifikimit.

Në plan afatgjatë, programi synon:

- rritjen e përgjegjshmërisë së mësuesve për njohjen dhe zbatimin e legjislacionit arsimor e në mënyrë të veçantë të risive më të fundit të reformës arsimore;
- rritjen e aftësive dhe kompetencave profesionale të kuadrit mësimdhënës, për të ndikuar drejtpërdrejtë në rritjen e efektivitetit të procesit mësimor, drejt një mësimdhënieje të suksesshme;
- rritjen e përgjegjshmërisë së mësuesve për domosdoshmërinë e njohjes së koncepteve bazë dhe ligjësive shkencore të lëndës, si dhe të zbatimit të tyre në praktikë, në përputhje me specifikat e moshës së nxënësve dhe të klasës ku japin mësim;
- rritjen e përgjegjshmërisë së mësuesve për njohjen dhe zbatimin e rregullave të etikës dhe komunikimit në punën e tyre në shkollë;
- rritjen e aftësive të mësuesve në drejtim të zbatimit me saktësi të rregullave drejtshkrimore të shqipes;
- realizimin në praktikë nëpërmjet demonstrimit konkret të aftësive të fituara, e në mënyrë të veçantë nëpërmjet vlerësimit të arritjeve përmes testimit.

Objektivat afatshkurtër të programit

Programi synon që mësuesi:

- të njohë dhe të zbatojë legjislacionin arsimor dhe veçanërisht risitë më të fundit të reformës arsimore;
- të zotërojë kompetencat profesionale për të rritur efektivitetin e procesit mësimor dhe për të realizuar një mësimdhënie të suksesshme;
- të demonstrojë aftësitë në fushën pedagogjike për përzgjedhjen e metodave për menaxhimin e klasës, për shtjellimin e koncepteve, për nxitjen e diskutimeve, për përdorimin e teknikave të reja të vlerësimit të nxënësve etj.;
- të tregojë përgjegjshmëri në njohjen e koncepteve bazë dhe ligjësive shkencore të lëndës, si dhe në zbatimin e tyre në praktikë, në përputhje me specifikat e moshës së nxënësve dhe veçoritë e klasave ku japin mësim;
- të demonstrojë zbatimin e rregullave të etikës dhe komunikimit në punën e tyre në shkollë;
- të zotërojë zbatimin e rregullave drejtshkrimore të gjuhës shqipe gjatë procesit të mësimdhënie –nxënies;
- të përdorë aftësitë e TIK-ut për të rritur cilësinë e mësimdhënies-nxënies.

3. PËRMBAJTJA E PROGRAMIT

Programi i zhvillimit profesional për efekt marrjen e shkallëve të kualifikimit të mësuesve të ekonomisë është strukturuar sipas fushave kryesore të përmendura më sipër të zhvillimit profesional, për të cilat testohen mësuesit. Për secilën fushë janë renditur njohuritë dhe aftësitë bazë që duhet të zotërojë mësuesi i lëndës së qytetarisë që të përmbushë me sukses rubrikat e testimit.

Programi është ndërtuar duke pasur si pikënisje standardet bazë të përgjithshme të mësuesit, si dhe në standardet e mësuesit të lëndës së qytetarisë. Përshkallëzimi i kompetencave profesionale që lidhet me secilën fushë të testimit do ta ndihmojnë

mësuesin që të identifikojë nevojat e tij, si dhe çështjet në të cilat duhet të thellohet më shumë.

Për të qenë lehtësisht i përdorshëm, programi është paraqitur sipas një formati të caktuar. Sipas këtij formati, për secilën fushë prezantohen kompetencat që mësuesit duhet të zotërojnë në fushën e njohurive dhe aftësive, si dhe literatura përkatëse rekomanduese që u vjen në ndihmë për zotërimin e këtyre kompetencave.

PËRMBAJTJA E PROGRAMIT	
Fusha: Dokumentet zyrtare	
Rezultati Mësuesi do të jetë i aftë:	Literatura
<ul style="list-style-type: none"> • të interpretojë legjislacionin shkollor parauniversitar; • të zbatojë legjislacionin shkollor dhe udhëzimet e MASR-së; • të përshkruajë dokumentacionin shkollor të nevojshëm për mbarëvajtjen e procesit mësimor-edukativ në të gjitha hallkat e tij; • të tregojë lidhjen dhe rëndësinë e dokumentacionit shkollor për zbatimin e politikës arsimore në shkollë. • të vlerësojë risitë e dokumentacionit që po shqyrton; • të realizojë kuptimin, zbërthimin dhe përgjegjshmërinë në zbatimin e kërkesave të dokumentacionit shkollor; 	<ul style="list-style-type: none"> • Ligji nr. 69/2012 “Për sistemin arsimor parauniversitar në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar. • Udhëzimi nr.27, datë 16.08.2018 “Për vitin shkollor 2018-2019 në sistemin arsimor parauniversitar”. • Udhëzimi nr. 30, datë 12.09.2018 “Për numrin e nxënësve për klasë dhe normat e punës mësimore në institucionet e arsimit parauniversitar”. • Udhëzimi nr. 1, datë 20.01.2017 “Për funksionimin e sistemit të zhvillimit të vazhdueshëm profesional të punonjësve arsimorë”. • Udhëzimi nr. 2, datë 12.02.2015. “Për kriteret dhe procedurat e kualifikimit të mësuesve”. • Udhëzimi nr. 34, datë 11.09.2015 “Për

	<p>vlerësimin e nxënësve për kurrikulën me kompetenca, në arsimin bazë”.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Udhëzimi nr. 14, datë 28.07.2016 “Për vlerësimin e nxënësve në arsimin e mesëm të lartë”. • Urdhri Nr.6, datë 10.01.2018 për zbatimin e nismës “Tri lëndë në gjashtë orë”.
Fusha: Programet lëndore	
Rezultati Mësuesi do të jetë i aftë:	Literatura
<ul style="list-style-type: none"> • të përcaktojë çfarë mësuesit duhet të dinë dhe të jenë të aftë të bëjnë për nxënësit; • të analizojë karakterin konkret dhe të qartë të përmbajtjes së kurrikulës; • të vlerësojë zbatimin cilësor të programit: kërkesat ndaj mësuesit si zbatues i programit lëndor; • të vërë në dukje te rishikimi i programit lëndor: kërkesat ndaj mësuesit si nismëtar i ndryshimit ose përmirësimit të programit lëndor; • të dallojë strukturën e programit lëndor dhe të përshkruajë përmbajtjen e rubrikave të saj; • të përshkruajë lidhjet ndërmjet njohurive të lëndës që jep mësim me njohuritë e disiplinave të tjera që zhvillohen në shkollë. 	<ul style="list-style-type: none"> • Korniza kurrikulare, 2014. • Programi i lëndës qytetari për gjimnazin, për arsimin profesional dhe për arsimin e orientuar (social – kulturor). • Kurrikula bërthamë AML, klasat X-XII, 2016. • Programet me kurrikulën e bazuar në kompetenca, klasat X-XII.

Fusha : Aspekte të pedagogjisë dhe metodologjisë në mësimdhënie-nxënie

<p align="center">Rezultati</p> <p align="center">Mësuesi do të jetë i aftë:</p>	<p align="center">Literatura</p>
<ul style="list-style-type: none"> • të zhvillojë mësimdhënie në përshtatje me synimet dhe objektivat konkrete të lëndës që jep; • të zhvillojë koncepte dhe metoda që e bëjnë nxënësin të aftë për të zbatuar njohuritë e reja; • të jetë i hapur për bashkëpunim dhe vlerësim të punës që bën; • të dallojë pyetjet e hapura dhe të mbyllura, të strukturuar dhe gjysmë të strukturuar. • të hartojë objektiva të nxënit; • të dallojë dhe të hartojë objektiva arritjeje në nivele të ndryshme; • të zbatojë njohuritë e tij për krijimin e një klime të përshtatshme të mësuarit në klasë; • të dallojë dhe të përzgjedhe metoda dhe teknika të përshtatshme me objektivat e të mësuarit dhe stilet e ndryshme të të mësuarit; • të strukturojë një ditar dhe të tregojë qëllimin e rubrikave të tij; • të përcaktojë synimet ose objektivat e m kurrikulës në përputhje me filozofinë arsimore të përzgjedhur; • të alternojë metodat e punës individuale dhe asaj në grup në varësi të objektivave të të mësuarit; • të zbatojë teknika dhe forma të ndryshme të vlerësimit të nxënit. 	<ul style="list-style-type: none"> • Korniza e vlerësimit të nxënësit, MAS, 23.07.2015. • Udhëzuesi i zhvillimit të kurrikulës në arsimin e mesëm të ulët, 2017 • Udhëzuesi i zhvillimit të kurrikulës në gjimnaz, 2016. • Nivelet e arritjes (arsimi bazë dhe arsimi i mesëm), IZHA 2016. • Literaturë që ka në fokus aspekte pedagogjike të punës së mësuesit me nxënësit e tij. • Të nxënit me situata, kompetenca dhe situata e të nxënit, IZHA 2014. • Portofoli i të nxënit, IZHA 2015.

Fusha: Aspekte të etikës dhe komunikimit			
Rezultati		Literatura	
Mësuesi do të jetë i aftë:			
<ul style="list-style-type: none"> të përshkruajë parimet themelore mbi të cilat është hartuar kodi i etikës së mësuesit; të dallojë sjelljet e mësuesit që burojnë nga parimet themelore; të hartojë vetë një kod të thjeshtë sjelljeje që bazohet në parimet dhe standardet e kodit të etikës; të përshkruajë sjelljet model që duhet të karakterizojnë zbatuesit e kodit të etikës së mësuesit, në varësi të funksionit që ka në komunitetin e shkollës; të marrë vendime në përputhje me rregullat e etikës dhe të sjelljes në marrëdhënie me drejtuesit, stafin pedagogjik, nxënësit, prindërit dhe komunitetin gjatë punës së tij brenda dhe jashtë institucionit arsimor. 		<ul style="list-style-type: none"> Kodi i Etikës së mësuesve në arsimin parauniversitar. Literaturë dhe materiale burimore që trajtojnë çështje të etikës dhe të komunikimit. Draft-Standardet profesionale të mësuesit në arsimin parauniversitar, IZHA 2016. 	
Fusha: Aspekte të drejtshkrimit të gjuhës shqipe			
Rezultati		Literatura	
Mësuesi do të jetë i aftë:			
<ul style="list-style-type: none"> të zbatojë rregullat e drejtshkrimit të gjuhës shqipe standarde. 		<ul style="list-style-type: none"> Drejtshkrimi i gjuhës shqipe. 	
Fusha : Përmbajtja shkencore e lëndës			
Nr.	Tematika	Rezultatet e pritshme	Literatura
1	Ligji dhe nenet	Mësuesi të jetë i aftë: <ul style="list-style-type: none"> të shpjegojë qëllimin e ligjit; të analizojë funksionet e ligjit në shoqëri; të identifikojë pasojat e veprimit apo mosveprimit 	Tekste për nxënësin për lëndën e qytetarisë, literaturë shkencore dhe

		<p>të ligjit në shoqëri;</p> <ul style="list-style-type: none"> • të identifikojë vlerat që qëndrojnë në themel të ligjeve; • të shpjegojë domosdoshmërinë e llojeve të ndryshme të ligjit në shoqëri; • të evidentojë dhe analizojë faktorët që ndikojnë në qëndrimin e tij ndaj zbatimit të ligjit. 	burimore për përmbajtjen e lëndës.
2	Kushtetuta e Shqipërisë dhe të drejtat e njeriut	<p>Mësuesi të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të përshkruajë parimet kryesore të mishëruara në kushtetutën shqiptare; • të argumentojë rëndësinë e mbështetjes në parimet e kushtetutës për hartimin dhe zbatimin e ligjeve; • të argumentojë domosdoshmërinë dhe rëndësinë e përmirësimit të kushtetutës në përputhje me dinamizmin dhe veçoritë e jetës ekonomike, sociale e politike të shoqërisë. 	
3	Familja	<p>Mësuesi të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të përshkruajë evolucionin historik të familjes; • të përshkruajë funksionet kryesore të familjes; • të dallojë lidhjet që ekzistojnë ndërmjet zhvillimit demografik dhe plakjes së popullsisë; • të përshkruajë disa nga problemet e familjes së sotme. 	
4	Shkolla	<p>Mësuesi të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të argumentojë rëndësinë e mbrojtjes me ligj të së drejtës për arsimim; • të përshkruajë ndryshimet e shkollës në vite; • të përshkruajë mundësitë që ofron arsimimi në shkollë; • të dallojë rolin e shkollës dhe të mësuesve; 	

		<ul style="list-style-type: none"> të tregojë disa nga problemet me të cilat përballet arsimi dhe shkolla jonë sot.
5	Fëmijëria	<p>Mësuesi të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> të japë përcaktimin ligjor të termit <i>fëmijë</i>; të përshkruajë përgjegjësinë civile dhe penale të fëmijëve sipas ligjit shqiptar; të përshkruajë ligjet shqiptare që kanë të bëjnë me mbrojtjen dhe kujdesin për fëmijët.
6	Rritja e fëmijës, ndryshimet	<p>Mësuesi të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> të përshkruajë disa nga ndryshimet fizike dhe psikologjike që pëson para adoleshencës (10-14 vjeç); të rendisë disa nga problemet me të cilat përballet në jetën e përditshme me bashkëmoshatarët dhe të rriturit; të dallojë disa nga arsyet pse të rriturit dhe fëmijët kanë pikëpamje të ndryshme.
7	Puna	<p>Mësuesi të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> të japë një përcaktim të termave <i>punë</i> dhe <i>punoj</i>; të rendisë lloje të ndryshme punësh; të rendisë të drejtat dhe detyrimet e punëtorëve sipas legjislacionit shqiptar për punën; të rendisë disa nga hapat e domosdoshëm për të kërkuar punë; të përshkruajë tablonë e disa prej ndryshimeve kryesore që ka pësuar bota e punës në shoqërinë shqiptare dhe pasojat e tyre për botën e punës në Shqipëri; të përshkruajë disa nga tiparet kryesore të botës së punës në Evropë dhe kërkesat që shtron ajo për të

		<p>rinjtë shqiptarë, që dëshirojnë të jetojnë në të;</p> <ul style="list-style-type: none"> • të parashikojë pasoja në aspekte të ndryshme të jetës së fëmijës, qëndrime ose praktika të caktuara, që lidhen me punën e fëmijëve në familje ose në shoqëri.
8	Mjedisi	<p>Mësuesi të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të dallojë rreziqet me të cilat përballet sot planeti ynë; • të rendisë disa prej angazhimeve ndërkombëtare për mbrojtjen e mjedisit; • të rendisë pasojat që ka prishja e ekuilibrave ekologjikë për planetin dhe jetën e njeriut dhe të parashikojë disa nga pasojat që kanë për brezat e ardhshëm zgjedhjet që bëjnë individët, grupet ose shteti; • të përshkruajë detyrimet ligjore të shtetit shqiptar për mbrojtjen e mjedisit; • të përkufizojë termin <i>zhvillim i qëndrueshëm</i>; • të përshkruajë me fjalët e tij përmbajtjen e ligjeve kryesore për mbrojtjen e mjedisit dhe të zhvillimit të qëndrueshëm.
9	Shëndeti	<p>Mësuesi të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të japë një përkufizim për shëndetin; • të rendisë rreziqet kryesore që kërcënojnë shëndetin; • të shpjegojë rëndësinë e informacionit dhe të parandalimit për mbrojtjen e shëndetit; • të përshkruajë dëmet që shkaktojnë disa prej armiqve të shëndetit, si: droga, alkooli, duhani etj; • të argumentojë, bazuar në ligjin shqiptar, rëndësinë

		e luftës kundër këtyre armiqve të shëndetit.
10	Ushqimi	<p>Mësuesi të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të përshkruajë ç’do të thotë të ushqehesh; • të përdorë, duke u mbështetur edhe në njohuritë e marra nga lëndët e tjera (biologji, kimi) konceptet kryesore fiziologjike, që lidhen me të ushqyerit, për përshkrimin ose argumentimin e qëndrimeve të ndryshme qytetare; • të rendisë disa nga ushqimet më të shëndetshme mbi bazën e kriterëve shkencore; • të shpjegojë rëndësinë e të ushqyerit në mënyrë të baraspeshuar; • të përshkruajë disa nga sëmundjet që lidhen me qëndrimin ndaj të ushqyerit; • të dallojë ushqimet natyrore e të shëndetshme nga ato të ndryshuara; • të përdorë ligjin shqiptar që mbron të drejtat e individit në fushën e ushqimit, për të mbrojtur veten dhe të tjerët nga ushqimet e ndryshuara.
11	Konsumatori	<p>Mësuesi të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> • të përcaktojë përmbajtjen e konceptit konsumator dhe të përshkruajë të drejtat dhe detyrimet e konsumatorit; • të përshkruajë disa nga faktorët që ndikojnë në sjelljet e konsumatorit; • të përshkruajë dhe të analizojë elementet kryesore të kontratës së shitblerjes; • të shpjegojë elementet dhe rëndësinë e garancisë për respektimin e të drejtave dhe të detyrimeve të konsumatorit;

		<ul style="list-style-type: none"> të përshkruajë funksionet e reklamës dhe të analizojë raste të keqpërdorimit të saj, si shkelje të interesave dhe të të drejtave të konsumatorit. 	
12	Siguria rrugore	<p>Mësuesi të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> të dallojë sinjalet kryesore rrugore që rregullojnë qarkullimin e këmbësorëve, të biçikletave, të motoçikletave dhe të automjeteve; të marrë vendim për lëvizjen e tij në rrugë në përputhje me rregullat e qarkullimit rrugor. 	
13	Informimi	<p>Mësuesi të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none"> të përcaktojë konceptin <i>informacion</i>; të përshkruajë mjetet kryesore tradicionale dhe të reja të informacionit; të rendisë mundësitë dhe kufizimet e informacionit; të vlerësojë ligjin shqiptar të medias. 	